

Josip Đurkovečki nije bio graditelj orgulja

Važnost župskih spomenica kao povijesnih izvora ne može se osporiti. Nerijetko sadrže podatke kojih se drugdje više ne bi moglo naći. Najčešće su izvor podataka za povijest župe, crkve i kapela, nerijetko obiluju materijalnim podacima svake ruke, pa tako o izradbi, popravcima ili sudbini crkvene zgrade, namještaja i pribora, ali će se naći podataka i o župnicima, o životu župljana, o životnim prilikama i prirodnim pojavama, o domovinskim i svjetskim zbivanjima kao i različitim drugima. Temama, kako već donose život i tokovi vremena.

Važnost tih zapisa u mnogom će ovisiti o daru zapažanja pisca koji ih je zapisivao, o njegovu rasuđivanju i stavovima, ali i o općem stupnju izobrazbe i kulturi. U pravilu pisac nije književnik niti povjesničar (makar da je bilo i takvih), stoga pitanje stila ili besprijekornost ortografije ne će bitno utjecati na vrijednost podataka. Ipak, oprez je na mjestu. Nespretna stilizacija, nesretno odabrani izraz, »lapsus calami« može osjetno utjecati na ispravnost tumačenja tekstova, podataka, sadržaja. Po mogućnosti provjera je uvijek na mjestu.

Određeno tumačenje samo jedne riječi učinilo je župnika Josipa Đurkovečkog graditeljem orgulja a da se ovaj ipak nije ni jednom ogriješio o ovo lijepo umijeće. Sve je započelo s člankom Janka Barleà »Župnici graditelji orgulja« (1913)¹. Mislim da se ne može lako naći dovoljno riječi priznanja i pohvale za golemi značaj rada i nastojanja Janka Barleà. Među brojnim ostalim granama kulturnih djelatnosti, Barle je bio i pionir povijesti našeg orguljarstva. Žetva njegovog marnog i upornog traganja nije bila obilata, no krivnja ne leži na njemu nego na zaprepašćujućem siromaštvu podataka. Barle je pravilno ocijenio da povijest orguljarstva i orgulja stoji u uskoj vezi s poviješću jednog čitavog važnog i velikog područja glazbenog zbivanja pa zato nije nikada propuštalo priliku da objavi neki pa makar naoko sićušni podatak, ako bi na takva naišao.

Jedan od ranijih Barleovih napisa bio je članak o župnicima u gornjoj Hrvatskoj koji su u prvoj polovini 19. stoljeća gradili orgulje. U tom je članku Barle prikazao trojicu župnika: Adama Žuvića (+ 1863), Franju Bunića (+ 1836) i Josipa Đurkovečkog (+ 1832). O Žuviću je imao najviše da kaže jer je ovaj zaista gradio orgulje i izradio njih priličan broj. O Franji Buniću mogao je reći samo onoliko koliko je slušao od puka u Bedenici, gdje je nekada Bunić župnikovao. Po toj predaji stare orgulje koje su se još 1913. nalazile u crkvi bile su djelo Bunićevo — jedino poznato. U koliko se tradiciji može potpuno vjerovati — što se vrlo često pokazalo nepouzdanim — Bunić se je samo prigodice, zapravo svega jednom okušao u gradnji orgulja, a i to sa dosta slabim uspjehom.

Podatak o Đurkovečkom kao mogućem graditelju orgulja Barle je izveo iz zapisa u spomenici župe u Samarici, na kojoj je Đurkovečki župnikovao od 1797. pa do 1832. kada je umro. Tekst spomenice glasi: »Chorus muratus ac in eo organum cum industria confectum (podv. Barle) per Josephum Gjurkovechky, parochum Samaricensis, tum ex collatione parochianorum, tum ex propriis parochi ad maiorem Dei gloriam et honorem omnium sanctorum procuratum, benedictum et plene exolutum. Felix initium suae pulsationis 20. Julii 1800 habere coepit.« Time što je Barle podvukao riječ »confectum« on je pre naglasio njen smisao i bez potrebe usmjerio značenje onamo, kamoo nije nužno moralo smjerati. Ali pošto se u nastavku teksta govori o tome da su za orgulje župljani dali priloge, a dodao je od svoga i sam župnik, pa su konačno orgulje bile priskrbijene (nabavljene), blagoslovljene i potpuno isplaćene, ponukalo je Barleà na prividno ponešto suzdržljiviji stav s obzirom na pitanje o Đurkovečkom kao graditelju tih orgulja, i napisao: »Sva je prilika da je sagradio i tamošnje orgulje, koje još i danas stoje u župnoj crkvi«. Ili drugim riječima: po svojoj prilici je Đurkovečki bio graditelj orgulja.

Ipak, otada je Đurkovečki ušao u literaturu kao graditelj orgulja² i zato ga sada moramo odatle izlučiti pošto imamo dokaze da on graditelj nije bio. Nisam doduše imao uvid u navedenu spomenicu župe u Samarici, ali rado vjerujem da ga je Barle vjerno donio. U stvari spomenica mi nije ni potrebna jer su dokazi o porijeklu orgulja nađeni na njima samima. Orgulje sam zatekao ne u Samarici (odakle su oko I svjetskog rata maknute) već u područnoj kapeli u Gornjoj Petrički. (v. sliku). Vršeci 1972. pregled i evidenciju orgulja najprije smo na stražnjoj stijeni kućišta našli stari natpis izveden uljanim bojama koji glasi:

IOSEPHUS GYURKOVECS:

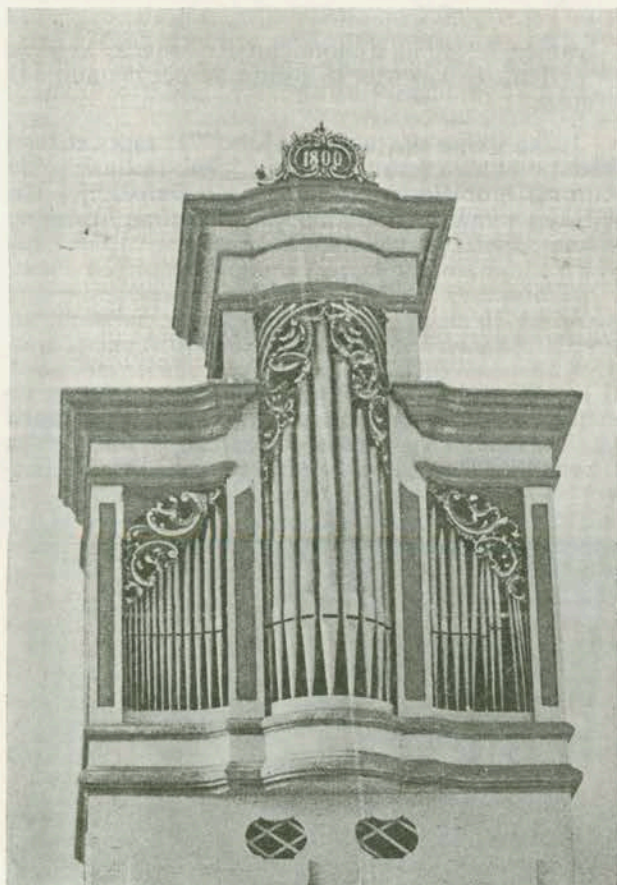
KY PAROCHUS SZAMA:

RICZENSIS FIERI ET IM:

PONI CURAVIT 20. IULY 800.

Prema ovom natpisu, a stavio ga je sam Đurkovečki na spomen na vidljivom mjestu (nalazi se iznad sviraonika koji je smješten po starinskom načinu na stražnjoj strani orgulja), orgulje je on da o načiniti i postaviti, a nije ih sam načinio i postavio.

Glavni dokaz o porijeklu orgulja nađen je u zračnicama. To je izvorna cedulja graditelja orgulja iz Maribora Josipa Otoniča, na kojoj je zapisao da su orgulje njegovo 27. djelo i da su postavljene 1800. Zapis glasi: »Joseph Ottonit(sch)er Burgerl(icher) Orgelbauer in Marburg Verferdiget 1800. No. 27«¹

Orgulje u Gornjoj Petrički

Moglo bi se posumnjati nisu li to možda neke druge orgulje koje je Đurkovečki također nabavio. Dokaz da su ove orgulje ranije doista stajale u župnoj crpvi u Samarici našao sam u već spominjanom članku u »Hrv. kat. orguljašu«, a koji vjerojatno potiče iz pera urednika A. Vidakovića. Tu se izričito veli da su »Đurkovečkijeve orgulje prenesene kasnije u područnu kapelu sv. Petra u Gornjoj Petrički, općine Ivanska, kotar Bjelovar«. Urednik je sigurno bio dobro informiran i treba mu vjerovati. Prema tome oba moja dokaza stoje i Đurkovečki se više ne može smatrati graditeljem orgulja (iako je imao smisla za tehniku i u okolici svojvremeno gradio mlinove, kako su seljaci zapamtili — podatak Barlèa).

No i bez toga Đurkovečki zaslužuje častan spomen kao radnik na literarnom polju i ide u red vrlo zanimljivih pojava predpreporodnih naših

pokrajinskih književnika. Prema R. Strohalu² Đurkovečki se rodio 1761. u Zelini, izobrazbu stekao u Zagrebu i Pešti (dakle je govorio četiri jezika: hrvatski, mađarski, latinski i njemački). G. 1789. bio je zamjenik kapelana u Novoj Vesi u Zagrebu, zaređen 1790. Već sam spomenuo da je u Samaricu za župnika došao 1797 i u toj zabiti ostao do smrti 18. III. 1832. neobična sudbina za tako obrazovana i djelotvorna čovjeka. Napisao je i tiskom izdao tri knjižice: 1. »Izvod naukov od Boga i vere katoličanske za hasen puka ladanjskoga« (Pešta 1819), 2. »Kratkospravek evangeliumov nedeljnih i svetečnih s razdelenjem i navukom kratkem iz njih speljanem« (Pešta 1820), i 3. Jezičnica horvatsko-slovinska za hasen Slovincov i potreboču ostaleh stranskoga jezika narodov — Kroatisch-Slawische Sprachlehre zum Nutzen der Slawonier und Gebrauch der übrigen auswärtigen Nationen« (Pešta 1826 i 1828). Strohal kaže: »Safarik se je o ovoj gramatici posve nepovoljno izrazio. Nu kad je izbližega ogledamo, ne može se sa njegovim sudom složiti. On je radio o tom da se hrvatski jezik očisti od tuđih riječi i da se Hrvati okupe oko jednoga književnog jezika i jednoga pravopisa. Iz svega se vidi da je Đurkovečki patriotičan, ali je svo pre slab da provede svoje lijepe ideje.« Zaista, još predpreporodne misli a ipak već posve u duhu kasnijih Gajevih stavova.

Nakon ovoga držim da lako možemo prežaliti što nam je Đurkovečkoga izlučiti iz popisa domaćih graditelja orgulja. Njega zapada časnije mjesto na stranicama naše povijesti književnosti, u razdoblju kad su u nas bile rijetke luči koje su jedva svjetlucale u mraku nadiruće germanizacije i mađarizacije i koje su, posve osamljene i bez pomoći od bilo koje strane, ipak nastojale da se našem čovjeku piše i govori na našem domaćem jeziku. Jedna takva osamljena luč svjetlucala je i u zabitnoj Samarici.

Mislim da bi kakva mala spomen-ploča Josipu Đurkovečkom na zidu crkve u Samarici bila pravi odgovor i dolično priznanje njegovih nastojanja.

Ovo je također jedan razlog više da očuvamo i kvalitetno restauriramo njegovo djelo, njegove lijepe, organološki vrlo zanimljive, povijesno-spomeničke zapaštene orgulje u Gornjoj Petrički.³

Bilješke

1. J. Barlè, Župnici graditelji orgulja. Sv. Cecilija 1913 (VII), str. 52.
2. Nepotpisani člančić »Hrvatski župnici graditelji orgulja«, časopis »Hrvatski katolički orguljaš«, God. I, — Prilog Sv. Ceciliji 1944, br. 1—2, str. 7.
3. Izvještaj (Zapisnik) br. 9 organološke ekipe Republ. zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, u arhivu ustanove.
4. R. Strohal, Svećenici hrvatski književnici u 18. i početkom 19. stoljeća okraj Velebita. Katolički list, Zagreb 1910, str. 373. — Isti, članak o Đurkovečkom u djelu »Znameniti i zaslužni Hrvati«, Zagreb 1925, str. 74.
5. Opći podaci o orguljama: 1 manual i 3 registra (4 metalna, 4 drveaa). Neispravne, izvan upotrebe. U prospektu Principal 4', zatim Octav 2' i (vjerojatno) Kvinta 1 1/3 i Superoctav 1'. Bazu čini poklopljenica Copula maior 8', a postoji i gedeckt 4'. Preostala dva drvena registra (8' i 4') vjerojatno fungiraju umjesto pedala (kojega nema). Ovakav postupak zapažen je na Otoničevim radovima i drugdje. Orgulje su sačuvane u posve izvornom stanju, što im daje naročitu vrijednost.